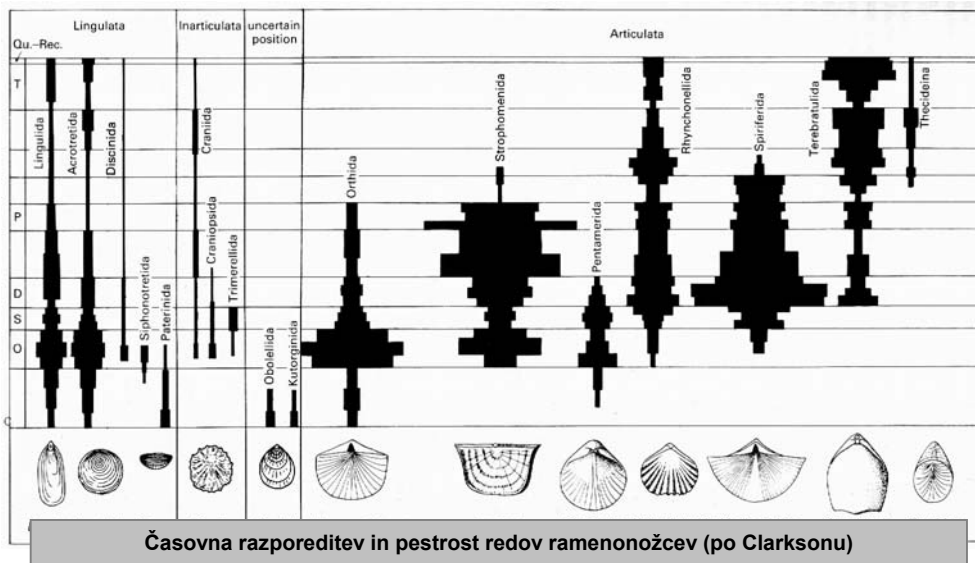

↑ Morfologija ramenonožcev

Ramenonožci ali brahiopodi so zelo stara skupina živali, ki se je pojavila že pred kambrijem. Ramenonožci imajo dve različno oblikovani lupini in so bilateralno simetrični. Večja pecljeva in manjša ramenska lupina sta med seboj povezani s sklepom, odpirata in zapirata pa se s posebnimi mišicami. Ramenonožci so na prvi pogled podobni školjkam ampak jih ločimo po značilni brahiopodni pecljevi lupini, dvostrani simetriji neenakih lupin in notranji zgradbi lupin in mehkih delov. Ramenonožci so bili zelo pestra skupina morskih živali v paleozoiku in mezozoiku, v kenozoiku jih je manj. Poznamo okoli 8000 vrst (1800 rodov) fosilnih ramenonožcev in v današnjih morjih jih najdemo le še 280 vrst (64 rodov).

Fosilni ramenonožci v Sloveniji

Ramenonožce je v Sloveniji mogoče najti v kameninah vseh starosti. Najstarejše so bili odkriti v silurskih kamninah (prodniki v permskih konglomeratih) pri Podlipoglavu blizu Ljubljane, malo mlajše devonske ramenonožce pa verjetno skrivajo plasti v okolici Jezerskega.

Izredno bogata z brahiopodno favno so zgornjekarbonska in permska nahajališča fosilov. V Karavankah nad Jesenicami poznamo veliko vrst različnih ramenonožcev iz rodov *Linoproductus*, *Choristites*, *Brachythyrida*, *Karavankina* (poimenovan po Karavankah), *Paramesolobus*, *Meekella*, *Eolyttonia*, *Buxtonia* in drugi. Vsem najbolj znano nahajališče fosilov je Dolžanova soteska, v kateri lahko najdemo več kot 80 različnih vrst ramenonožcev. Najbolj znane vrste so *Karavankina schellwien*, *Scacchinella gigantea*, *Meekella procera*, *Linoproductus cora*, vrste rodu *Enteletes* in spiriferidni ramenonožci. Poleg Dolžanove soteske so permske ramenonožce iste starosti našli tudi v okolici Ortneka, pri Vitanju, dolini Kokre. Zelo zanimivi ramenonožci so bili odkriti na širšem območju Škofjeloških in Polhograjskih hribih iz obdobja zgornjega perma (t.i. žažarski skladi). Tam je mogoče najti nekaj vrst rodu *Tylopecta* (*T. yangtzeensis*, *T. callocrenea*, *T. slovenicus*). Iz najstarejšega dela zgornjega perma pa prihaja velik ramenonožec iz rodu *Linoproductus*, z znanima dvema vrstama *L. cora* in *L. lineatus*. Posebno zanimiv je ramenonožec rodu *Richthofenia*, ki v okolici Žažarja tvori prave lumakele z lupino ob lupini. Ta ramenonožec je tvoril večje ali manjše grebene, podobno kot to počnejo korale. Poleg omenjenih zgornjepermskih ramenonožcev je mogoče najti v tipično temnih plasteh tudi rodove kot so *Marginifera*, *Tschernyschewia* (zelo veliko vrst), *Kiangsiella*, *Notothyris*, *Comelicania* in drugi. Z zgornjim permom se zaključuje »zlato« obdobje ramenonožcev, ki ni nikoli več tako pestro kot v paleozoiku.

Prve ramenonožce v mezozoiku srečamo že v spodnjem triasu in sicer so to drobni primerki rodu *Lingula*. V srednjem triasu je pogost rod *Tetractinella* in manjši spiriferidni ramenonožci kot rod *Menzelia*. V zgornjem triasu se število vrst poveča in zasledimo značilne vrste kot so *Rhaetina gregaria*, rod *Koninckina*, rod *Amphiclina*, rod *Thecospira* in različni rinhoneliidni in terebratulidni ramenonožci, ki v juri dosežejo izredno pestrost. Jurske ramenonožce srečamo skoraj povsod na Trnovskem gozdu, pri Podpeči, okolici Bohinja, na Dolenjskem (okolica Novega Mesta in Šmarjete). V kredi na slovenskem ozemlju poznamo bore malo ostankov ramenonožcev, čeprav je med rudistnimi školjkami mogoče najti drobno vrsto *Rynchonella contorta*.

Kenozojski brahiopodi so v Sloveniji najbolj redki. Najpogosteje jih srečamo v eocenskih apnencih na Primorskem (okolica Pivke in Divače) in verjetno pripadajo rodu *Carneithyris* (?), brez foramena. V miocenskih sedimentih pa je pogost rod *Terebratula* z več vrstami, ki jih najdemo pri Izlakah in Tunjiškemu gričevju.

Fosilni ramenonožci so v Sloveniji pomembni člen paleontološke znanosti in njihova pestrost se veča z dneva v dan, k kateri veliko pripomoremo tudi sami zbiralci in ljubitelji fosilov.

Spiriferni ramenonožec iz
karbona Karavank

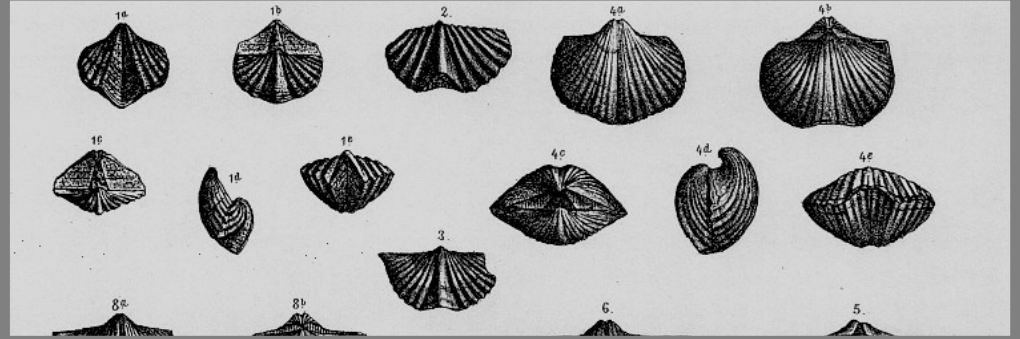
Rod *Mucrospirifer* iz
devonskih plasti Poljske

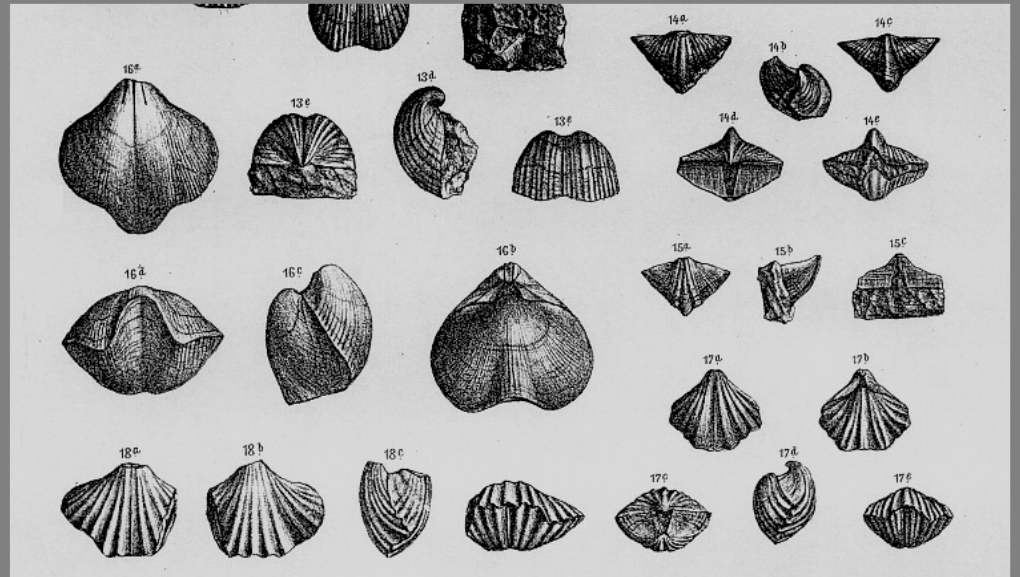
Ramenonožec rodu
Carneithyrus (?) iz okolice
Pivke

Ramenonožec rodu
Xystostrophia iz devona
Nemčije

FOSILNI RAMENONOŽCI (Brachiopoda)

ZASEBNA PALEONTOLOŠKA ZBIRKA MATIJA KRIŽNAR

Priprava razstave in izdelava kataloga: Matija Križnar

© Paleo carniolica, 2003 – Zasebna paleontološka zbirka Matija Križnar, vse pravice pridržane.

Slika na naslovnici: Ramenonožci iz Dolžanove soteske, klasično delo paleontologa Schelwiena iz leta 1900 (Tabla XI).